

ISSN 1512-1593

**გელათის მეცნიერებათა
აკადემიის ჟურნალი**

**JOURNAL OF
GELATI ACADEMY
OF SCIENCES**

3-4

ისტორია, ფილოლოგია, ხელოვნებათმცოდნეობა,
ფილოსოფია, თეოლოგია, კრეაციონიზმი,
განათლებათმცოდნეობა, ანთროპოლოგია,
ეთნოგრაფია, ეკონომიკა, სამართალი,
ცივილიზაციათა დიალოგი

მარტი-აპრილი

გამომცემლობა ინტელექტი
2012

სოფიკო ლობჯანიძე

აღზრდის დიქტომიური კლასიფიკაცია ანტიკურ სა-
გარქნეთში, (აქილევსის და ოდისევსის ოპოზიციის და
მათი შემდგომი რეალიზაციები - სპარტა და ათენი)

ელინური ცივილიზაციის მთავარი ამოცანა ელინის
(ბერძნის) აღზრდაა. თუმცა ელინური ცივილიზაციის
შიგნით არსებობს ურთიერთ ქიშპი ქალაქ-სახელმწი-
ფოებს შორის, რომლებიც თავ-თავიანთ სამოქალაქო
კონვენციებს ქმნიან, მთელი დანარჩენი სამყაროს მი-
მართ კარგად აქვთ გაცნობიერებული საკუთარი ელი-
ნობა (ბერძნობა) და კონვენციურ განსხვავებათა პრინ-
ციპულობის მიუხედავად, არცერთი ბერძნული ქალაქ-
სახელმწიფო მეორე ბერძნულ ქალაქ-სახელმწიფოს არ
მიიჩნევს ბარბაროსულად, დამოუკიდებლად იმისაგან,
მის მოკავშირეთა კოალიციას ეკუთვნის თუ მტრები-
სას.

*ეთიკური აღზრდის პრინციპების ერთობლიობას,
რომელსაც ბერძენი ადამიანის ფორმირება ჰქონდა
მიზნად, ეწოდებოდა "პაიდეა".*

პაიდეა ბერძენთათვის ჰარმონიული, სრულყოფილი
ადამიანის ჩამოყალიბებისკენ მიმართული მოძღვრება
იყო, და, როგორც განსხვავებულიც არ უნდა ყოფილიყო
ჰარმონიისა და სრულყოფილების ინტერპრეტაცია თი-
თუელ ბერძნულ ქალაქ-სახელმწიფოში, მისი ფორმუ-

ლა ყველგან უცვლელი იყო: “ღამაზ სხეულში ღამაზი სულია” (ეს ფორმულა უკვე მოგვიანო ეპოქებში ასე იქნა ტრანსფორმირებული: “ჯანსაღ სხეულში ჯანსაღი სულია”).

ვალტერ იეგერი თავისი სამტომეული მონუმენტური შრომის **”პაიდეას”** ქვესათაურშივე განმარტავს ამ მოვლენის შინაარსს: “ბერძენი ადამიანის ფორმირება”; შესავალში კი აცხადებს: “ის რევოლუციური და ეპოქალური, რამაც განაპირობა ბერძნების ადგილი ადამიანური აღზრდის ისტორიაში, არ შეიძლება რამდენიმე სიტყვით აღწერო... ანტიკური ბერძენის აღზრდა ეს თვით საბერძნეთის ისტორიაა მის მიერ განცდილი ბედის კონკრეტულ სინამდვილეში... მან იგი შექმნა, როგორც უმაღლესი ნების გამოვლენა... აზრი აღზრდის შესახებ განსაზღვრავდა მისთვის ყოველგვარი ადამიანური ბრძოლის აზრს. ეს იყო მისთვის ადამიანური თანაარსებობის და ინდივიდუალობის არსებობის უკანასკნელი გამართლება. ასე, თავიანთი განვითარების უმაღლეს საფეხურზე ბერძნებმა გაუგეს საკუთარ თავს... პაიდეას “კულტურის” ფორმაში ბერძნებმა ბოლოს სხვა ძველ ხალხებს მემკვიდრეობად გადასცეს მთელი თავიანთი შემოქმედების ერთიანი რეზულტატი. ბერძნული კულტურული იდეის გარეშე არ იქნებოდა არავითარი “ანტიკურობა”, როგორც ისტორიული ერთიანობა და არ იქნებოდა არავითარი ევროპული “კულტურული” სამყარო” (იეგერი 2001: 14-15).

ამავეს აცხადებენ ანტიკურობისა და პედაგოგიკის მკვლევარები მოგვიანებით: “პაიდეა ზოგადი განათლების, ესთეტიკური აღზრდისა და საგნობრივი სწავლების განუყოფელი მთლიანობაა” (შტენცელი 1961: 37).

პაიდეა ფიზიკური, პოლიტიკური, ესთეტიკური, ზნეო-

ბრივი აღზრდის იდეალური ერთობაა, რომლის მიზანი ეოვლისმომცველი კულტურა, ინდივიდუალური შედეგები – ფიზიკური, სულიერი და გონებრივი ძალების ჰარმონიული განვითარების შედეგად ჩამოყალიბებული სრულყოფილი ადამიანია. ეს არ არის მარტო ბავშვისა და მოზარდის აღზრდა, ეს არის პიროვნების ფორმირება, რომელიც ადამიანის მთელი სიცოცხლის მანძილზე გრძელდება. “ყოფიერებას ელინისტური ადამიანისათვის სხვა აზრი არ ჰქონდა, თუ არა ის, რომ პიროვნების ყველაზე მდიდარი და სრულყოფილი ფორმისთვის მიეღწია” (მაროუ 1957: 144).

“პაიდეა არ გულისხმობდა ბავშვის აღზრდის ტექნიკას, ის ცხოვრებისათვის მომზადებითაც არ შემოიფარგლებოდა. პაიდეა ეს ადამიანის სულიერი მდგომარეობა იყო, ის, რითაც ადამიანი ადამიანად იქცევა; რადგან აქ სული და სამშეინველი ყველა მისი შესაძლებლობით ვითარდებოდა... პაიდეა ღმერთის ყველაზე დიდი წყალობა იყო ადამიანთა მიმართ, მასში ძველი ბერძენის ღირსება იყო ჩადებული და ყველაფერი რომ დაეკარგა ბერძენს, ამას ვერ წაართმევი” (შაიბე 1960: 13).

ადამიანის ბერძნული იდეალი არ წარმოადგენდა შიშველ სქემას დროისა და სივრცის გარეშე. ეს იყო ცოცხალი ფორმა, რომელიც გარკვეულ დროს გარკვეულ ნიადაგზე აღმოცენდა და შემდგომში მეტამორფოზა განიცადა.

ბერძნული აღზრდის ეთიკურ პრინციპებზე საუბარს ჰომეროსით ვიწყებთ. მისი „ილიადა“ და „ოდისეა“ იმდენად მნიშვნელოვანია ინფორმაციული თვალსაზრისითაც, იმდენად ზუსტად გადმოსცემს ძველბერძნულ მსოფლშეგრძნებას და, საერთოდ, მთელ ბერძნულ

სამყაროს, რომ ეპოქას, რომელიც მის პოემებშია გამოხატული (აქ ერთმანეთს ერწყმის XIII-IX საუკუნეების მოვლენები), „ჰომეროსის ეპოქას“ უწოდებენ. ჰომეროსი დიდი აღმზრდელიც არის, პლატონის მოწმობით უკვე მაშინ მრავალნი „ამტკიცებენ, რომ ამ პოეტმა აღზარდა ელადა“ (პლატონი 2003: 373). მისი პოემები საუკუნეების მანძილზე სულიერ საზრდოს აწვდიდა ბერძნებს და არამართ ბერძნებს, პოემის გმირებს იდეალად სახავდნენ და მათ მიბაძვას ცდილობდნენ. ადრეულ ეპოქაში, როცა არ იყო დაწერილი კანონები, არც დადგენილი საყოველთაო ზნეობრივი ნორმები, ადამიანთა საქციელს ყველაზე მეტად ნიმუში, სახე განსაზღვრავდა.

ადამიანის ფასეულობათა უმაღლეს საზომს ჰომეროსის პოემებში მხედრული მამაცობა წარმოადგენს, თუმცა მის გვერდით მეტად ფასდება სულიერი და საზოგადოებრივი ზნეობრიობანი. „ილიადაში“ უამრავი მისაბაძი გმირია: ჰექტორი, აიაქსი, პატროკლე...

„ილიადას“ ცენტრალური ფიგურა აქილეუსია, ახალგაზრდა თესალიელი გმირი პელეუსისა და ზღვის ღვთაების ფეტიდას ვაჟი. იგი, მიუხედავად თავისი „ბარბაროსული“ პელაზგური წარმოშობისა, განასახიერებს გმირული საბერძნეთის იდეალს. უშიშარი, მედგარი, ძლიერი, მტრის მიმართ დაუნდობელი, მეგობრისთვის თავგანწირული. „მეც კარგად ვიცი, რომ დაღუპვა აქ მიწერილია, შორს დედ-მამისაგან. მაგრამ ბრძოლის ველს ვერ დავტოვებ, სანამ ტროელებს არ დავაძღვებ სისხლიან ომით!“ (ჰომეროსი 1979ა: 437). – იმუქრება იგი და ასრულებს კიდევ მუქარას პატროკლეს დაღუპვით შეძრწუნებული. იგი შეურაცხყოფას არავის აპატიებს და თვით ელინთა წინამძღოლს – აგამემონს, მისებრ დაუმარცხებელ გმირსა და მეფესაც კი არ ეპუება და

მასზე გულგულად გაიწევს. მაგრამ მკაცრი, შეუბრა-
ლებელი მოუთხოვს გმირი კეთილშობილი და მგრძნო-
ბარვა როცა ნახავს, როგორ იტანჯება პექტორის მამა,
როგორ დასტირის შვილს, თანაგრძნობით იმსჯელებს
მისადმი და შვილის დაკრძალვის ნებას აძლევს. ბო-
ლომდე სრულყოფილი რომ იყოს აქილევსი, ჰომეროსი
მას პოეტ-მომღერლის ნიჭსაც მიაწერს.

“...აქილევს გულს იტკობდა მუდერი ფორმინგით;
ნატიფად მორთულ საკრავს ვერცხლის ჯორა შევ-
ნოდა... სულს იამებდა, უმღეროდა გმირთა დიდებას”
(ჰომეროსი 1979ა: 209).

თუ “ძველი ფორმაციის” უძლეველი და უმამაცესი
გმირის განსახიერება აქილევსია, “ახალი ფორმაციის”
ინტელექტუალური გმირი – ოდისევსი ცხოვრებისეულ
სიბრძნეს, მოხერხებას, ჭკუა-გონებას გამოხატავს “მრავ-
ვალთ მრავალი ხრიკითა და სიბრძნით აღსავსე.” იგი
ამავე დროს ბრწყინვალე ორატორია, “როგორც კი
მძლავრ ხორხიდან ბგერას დაძრავდა, თოვლის ბუქი-
ვით ბაგეთაგან ბორგავდა სიტყვა!” (ჰომეროსი 1979 ბ:
103). ოდისევსი ხშირად გამარჯვებას აღწევს არა ღო-
ნის, არამედ ეშმაკობის წყალობით. ეშმაკობის და ხრი-
კების ასეთი იდეალიზაცია, ზოგი მკვლევარის აზრით,
ისტორიული პირობებით აიხსნება: კოლონიზატორული
მოდრობის დროს გადასახლებულნი, ადგილობრივი
მოსახლეობისგან შევიწროებულნი, იძულებულნი იყუ-
ნენ, მოხერხებით, და ეშმაკობით გაეტანათ თავი.

ლიტერატურათმცოდნეობაში არსებობს გონებაშია-
ვილური ვერსია, რომლის თანახმად ოდისევსის ხან-
გრძლივი მოგზაურობა ითაკამდე პოსეიდონის რისხ-
ვით კი არ აიხსნება, როგორც ეს “ოდისეაშია” გადმო-
ცემული, არამედ – ალზრდის ეთიკურ სისტემებს შო-

რის განსხვავებით. ამ ვერსიის თანახმად ოდისევს არ უნდა სახლში დაბრუნება, რადგან მას იქ პენელოპე ელოდება – ქალი, რომლის იდეალი ძველი ფორმაციის გმირებია – აქილეუსი, აგამემნონი, აიაქსი და სხვ. შინ დაბრუნების შემთხვევაში ოდისევს ცხოვრება იმ ქალთან მოუწევს, რომლის კრიტიკერიუმებს, შემუშავებულს ძველი ფორმაციის გმირების სტერეოტიპით, ის ვერ აკმაყოფილებს. უფრო ზუსტად კი, არც აქვს სურვილი ამ კტალონს შეესაბამებოდეს. ის ახალი გმირია, კულტურული, სრულიად უცხო და მიუღებელი საკუთარი მეუღლის ზნეობრივი შეხედულებებისათვის. ამიტომ ის დახეტიალობს იმ იმედით, რომ ბოლოს და ბოლოს პენელოპე გაჰყვება ცოლად რომელიმეს მრავალრიცხოვან სასიძოთაგან, ოდისევსის სასახლეში რომ მოუყრიათ თავი პენელოპეს გულის მოგების იმედით. მაგრამ პენელოპე თავადაც “ძველი ფორმაციის” ქალია და ის საკუთარ თავსაც ისეთივე მკაცრ და ამალღებულ კრიტიკერიუმებს უყენებს, როგორსაც თავის მეუღლეს, და ღირსების საკითხად მიაჩნია ბოლომდე უერთგულოს ტროას გმირს. როდესაც ოდისევსი, ოცი წლის ხეტიალის შემდეგ ითაკაში დაბრუნებული, მისდა სამწუხაროდ, რწმუნდება, რომ არანაირი შანსი არა აქვს თავი დაიხსნას საკუთარი საქციელით თავმომწონე პენელოპესაგან, იგი ხვდება, რომ ერთადერთი გზა – მოიპოვოს მშვიდი და უსაყვადური ცხოვრება პენელოპეს გვერდით, ეს არის სასიძოების დახოცვის გზა, რადგან, თუ ის სასიძოებს მშვიდობიანად გაისტუმრებს, ამას, როგორც გმირისათვის უღირს საქციელს, პენელოპე მას არასოდეს აპატიებს. და ოდისევსი აქაც, ისევე როგორც ტროას აღების დროს, ისეთ გამოსავალს პოულობს (თავისი შვილის ტელემაქეს დახმარებით), რომ მორიგი

გონებრივი გამარჯვება უხეშ ფიზიკურ ძალაზე კიდევ ერთ ზეიმად წარმოსახოს მისგან სწორედ ასეთი საქციელის მომლოდინე მეუღლის თვალში.

პომეროსის პოემებში ქალთა სქესის წარმომადგენლებიც იდეალურ სახეებს წარმოადგენენ. ანდრომაქე, პენელოპე “ძველი ფორმაციის” მაღალი ზნეობის ქალები არიან, მათი სიყვარული და ერთგულება ქმრებისადმი სანიმუშო და მისაბაძია. პენელოპე ოცი წელი ელოდება ოდისევსს, იწენს არაჩვეულებრივ სიმტკიცეს, ჭკუა-გონებასა და მოხერხებას და უმკლავდება მოძალებულ სასიძოებს. აქ ხაზგასმით უნდა ითქვას, რომ პომეროსის პოემებში გარდატეხის ეპოქის მოწმენი ვხდებით, მათში თანაარსებობენ “ძველი” და “ახალი” ფორმაციის გმირები – კაცები და ქალები. “ილიადაში” პომეროსი ძველი ფორმაციის გმირის, აქილევის, მეხოტბეა, “ოდისეაში” – ახალი ფორმაციის გმირის ოდისევსისა. პოემათა ყველა პერსონაჟი გარკვეული სოციალური წრის, გარკვეული დროის, აღზრდის ჩამოყალიბებული ნაყოფია. ჩვენ იმის მოწმენიც ვართ, როგორ მოძღვრავენ, ასწავლიან, ზრდიან მათ მამები, სხვადასხვა აღზრდელები, წლებით დაბრძენებული აღმაზნები, თვით ღმერთებიც კი.

აქილეუსს ხშირად მოძღვრავს მამა: “მიბრძანა, მუდამ მეცადა სხვისთვის მეჯობნა, მიწვივ გზნებით აღვსებულს არ შემერცხვინა მამა-პაპა, თვისი დიდებით... სხვას აჯობეო, მიწვივ გწადდეს გამოჩენაო” (პომეროსი 1979ა: 161). მოხუცი ნესტორი ახალგაზრდული წლების მოუთხვებით და ჭკვიანური დარიგებებით კარგი გაკეთილის მიძეგმია ახალგაზრდებისთვის. მას ყველა პატოს ხეგმს, როგორც “უპირველეს მრჩეველს და მბჭობულს” (პომეროსი 1979ა: 263). აქილეუსს, გარ-

და ამისა, აღმზრდელიც ჰყავს – ფენიქსი. აქილევის რისხვის ჩასახშობად ფენიქსს ირწევენ, მის მოხუც გამზრდელს, რომელიც პელევსმა მიუჩინა თავის ვაჟს. იგი ასწავლიდა აქილევესს ომის ხელოვნებას, მჭკვრ-მეტყველებას, კაცურ საქციელს. “საფიხვნოზეც, სადაც დიდებას იხვეჭენ კაცნი, მწვრთნელად გამოგყვე, რომ საბჭოზე გებრწყინა მუდამ მჭკვრმეტყველებით, მოქმედებით ყოველ საქმეში... ვცხოვრობდი ფთიის მხარეში. შენც იქ აღზარდე აქილევესო... გულით მიყვარდი და შენც სხვას არ ეკარებოდი. არ ჭამდი, სანამ მუხლზე არ დაგისვამდი, მოგჭრიდი ნაჭერს, ბაგესთან ფრთხილად მოგადებდი ღვინის ფიალას. რამდენჯერ მკერდთან დამისველე კიდევ ქიტონი, მოუქნელ ყმაწვილს მაჭარი რომ დაგეკცეოდა. ბევრი ზრუნვა და ბევრი შრომა შემხვდა შენს გამო“ (ჰომეროსი 1979ა: 218).

„ოდისეას“ ერთ-ერთი ყველაზე ზნეობრივი გმირი ტელემაქეა, იდეალური ჭაბუკი, “ღვთისსწორი”, ასე მოიხსენიებს ჰომეროსი მას, რომლის ფორმირებაში დედასთან ერთად მონაწილეობას იღებენ ღმერთები, სხვადასხვა მოკვდავების სახით (მენტესი, მენტორი) რომ ევლინებიან მას. აქილევისისაგან განსხვავებით იგი მიჰყვება უფროსი მეგობრების რჩევას. მენტორი მისი მეგზურია პელოსსა და სპარტაში. მენტორი თვალს ადევნებს მის ყველა საქციელს, მის ყველა ნაბიჯს და ესმარება მას სწორი რჩევა-დარიგებებით. იგი ასწავლის მას საზოგადოებაში მოქცევას, როგორი პატივისცემით მოეპყროს უფროსებს, რა უნდა მოიმოქმედოს, სასურველ შედეგს რომ მიადწიოს.

ჰომეროსის პოემების არც შექმნის და არც მასში აღწერილი ამბების დრო არ არის ზუსტად დადგენილი და ამაზე ლაპარაკი ჩვენს კომპეტენციაშიც არ

შედის, მაგრამ ჰომეროსის ეპოქის ადამიანური იდეალი უახლოვდება როგორც სპარტანულ (აქილევესი...), ასევე ათენურ (ოდისევესი) აღზრდის იდეალს.

ბერძნულ ცივილიზაციას ერთი უაღრესად ნიშანდობლივი თავისებურება ახასიათებდა. ქალაქ-სახელმწიფოების სამოქალაქო კონვენცია საერთო იყო მისი ყველა ქვეშევრდომისათვის (როგორც თავისუფლისთვის, ასევე არათავისუფლისთვისაც), ყველას ჰქონდა მასში მიხენილი მკაცრად რანჟირებული ადგილი, მაგრამ პაიდეა მხოლოდ ბერძნებისთვის არსებობდა, ეს მხოლოდ მათი კულტურის აბორიგენის აღზრდის სისტემა იყო და უფრო ფართო, ვიდრე, უბრალოდ, ეთიკური აღზრდა, და იგი, როგორც აუცილებელ ელემენტს, ფიზიკურ, პოლიტიკურ და ესთეტიკურ ასპექტებსაც მოიცავდა. მაგ., სპარტის სამოქალაქო კონვენცია პელოპონესის მკვიდრ მოსახლეობაზეც, ანუ ილოტებზეც, ვრცელდებოდა, მაგრამ პაიდუისთვის ისინი სრულიად უცხონი იყვნენ და შესაბამისად მის სისტემაში არ დაიშვებოდნენ.

ძველი სპარტის სახელმწიფო IX საუკუნეში წარმოიქმნა პელოპონესის ნახევარკუნძულის სამხრეთ-აღმოსავლეთ ნაწილში, ლაკონიკის დაბლობში დორიელთა ტომების გადმოსახლებისა და ადგილობრივი მოსახლეობის დაპყრობის შედეგად. გამარჯვებულმა დორიელებმა ლაკონიკის ცენტრში სამხედრო ბანაკი ჩამოაყალიბეს, რომელსაც სპარტა უწოდეს, თავიანთ თავს სპარტელები, ხოლო ადგილობრივი აბორიგენული მოსახლეობა სახელმწიფო მონებად – ილოტებად – გამოაცხადეს. სპარტელები არამარტო ილოტებზე, არამედ პარნეტის მთის კედლებსა და ზღვისპირად მცხოვრებ მეზობელ პერიკებზეც ბატონობდნენ, რომელთა ძირითად საქმიანობას ვაჭრობა და ხელოსნობა

შეადგენდა. გარეშე მტერს რომ გამკლავებოდნენ და მრავალრიცხოვან ადგილობრივ მოსახლეობაზე ებატონათ, სპარტელებს მკაცრ კანონებზე დაყრდნობილი ძლიერი სახელმწიფოებრივი ორგანიზაციის შექმნა სჭირდებოდათ. ასეთი სახელმწიფოს შექმნას სპარტელები ლიკურგეს მიაწერდნენ. სპარტის კონსტიტუციის შემქმნელად, კანონმდებლად მომდევნო საუკუნეებშიც ლიკურგეს მოიაზრებდნენ (პლუტარქე, ქსენოფონტე, არისტოტელე...). დღეს პლუტარქეს „ლიკურგე“ მიიჩნევა სპარტის სახელმწიფოს ადრეული პერიოდის ისტორიის ძირითად წყაროდ.

პლუტარქეს მიხედვით, სპარტის სახელმწიფოს ერთ-ერთ უმთავრეს ამოცანას მოზარდი თაობის აღზრდა წარმოადგენდა. აქ, რა თქმა უნდა, ლაპარაკია მხოლოდ პრივილეგირებული კლასის – სპარტელების აღზრდაზე. სპარტელებს ევალდებოდათ როგორც სახელმწიფოს დაცვა, ასევე თავიანთი პრივილეგირებული მდგომარეობის შენარჩუნება, დაბალი სოციალური ფენის მორჩილებაში ყოლა, რომლის დაკარგვის საშიშროება ნამდვილად არსებობდა. აქედან გამომდინარეობდა სპარტანული აღზრდის ძირითადი მიზანი – მამაცი, ძლიერი, შეუპოვარი მებრძოლის, სამშობლოს ერთგული მოქალაქის აღზრდა.

ათენური აღზრდის მიზანიც სრულფასოვანი, სახელმწიფოსთვის სასარგებლო მოქალაქის აღზრდაა, თუმცა მისი სამოქალაქო კონვენციაც და აღზრდის სისტემაც განსხვავდება სპარტანულისაგან, უპირველეს ყოვლისა იმით, რომ იგი ნაკლებად იყო დამოკიდებული სახელმწიფოზე. აღზრდა ინდივიდუალური იყო, სახელმწიფო მხოლოდ თვალყურს ადევნებდა მას.

დამოწმებული ლიტერატურა:

იეგერი 2001: Jager W. 1934-1954. Paideia, Die Formung des griechischen Menschen, in 3 Bänden, Berlin/Leipzig: Walter De Gruyter & Co, B. I – 1936, B. II – 1944, B. III – 1947.

მაროუ 1957: Marrou H. I. Geschichte der Erziehung im klassischen Altertum, Herausgegeben von Richard Harder, Freiburg/München: Karl Alber, 1957.

პლატონი 2003: სახელმწიფო, ძველბერძნულიდან თარგმნა ბაჩანა ბრეგვაძემ, თბილისი: გამომცემლობა “ნეკერი”, 2003.

შაიბე 1960: Scheibe W. (Hrsg.). Die Pädagogik im XX. Jahrhundert, Stuttgart: Ernst Klett Verlag, 1960.

შტენცელი 1961: Stenzel J. Platon der Erzieher, Hamburg: Felix Meiner Verlag, 1961.

ჰომეროსი 1979ა: ილიადა, თბილისი: “საბჭოთა საქართველო”, 1979.

ჰომეროსი 1979 ბ: ოდისეა, თბილისი: “საბჭოთა საქართველო”, 1979.

წარმოადგინა აკადემიკოსმა ლეკვან ბრეგვაძემ.

Sofiko Lobzhanidze

**Dichotomic classification of education in antique Greece
(opposition of Achilles and Odyssey and their realizations –
Sparta and Athenas)**

summary

The paper discusses the education principles of antique Greece which are known under the name ‘paideia’ and the goal of which is the formation of a Greek human. The heroes of Homer’s epos are brought as examples, in particular Achilles and Odyssey. Achilles is an hero of ‘old formation’ – invincible and brave, Odyssey – an intellectual hero of new life, wise, smart, an excellent orator. Achilles is an embodiment of Spartan ideal of education and Odyssey – of Athenian one.